

Міністерство культури та інформаційної політики України
Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 5
від «30» серпня 2022 р.

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОПІЛКА»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з музичного мистецтва початкового професійного спрямування,
інструментальні класи

Київ
2022

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОПЛКА» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, інструментальні класи. Київ, 2022. 18 с.

Укладачі: **Павленко Ю. М.**, викладач Черкаської дитячої школи мистецтв № 2, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений працівник культури України, *координатор групи*;

Гамар В. М., голова циклової комісії відділу народних інструментів, викладач Дрогобицького музичного фахового коледжу ім. В. Барвінського, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти: **Корчинська Б. М.**, старший викладач Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, кандидат мистецтвознавства;

Товкайло Я. М., викладач Дитячої музичної школи № 28 (м. Київ), спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства;

Фокшей Ю. Є., викладач Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент сопілка**» (далі – типова навчальна програма), розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, інструментальні класи (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів гри на сопілці, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класі сопілки. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на музично-виконавських традиціях і сучасних досягненнях національної школи та їх провідних представників (викладачів, виконавців).

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент сопілка**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня / учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу нормативного змісту навчання та зміни послідовності викладення навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначених типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок гри на сопілці, розвиток рівня музично-виконавської майстерності, залучення до мистецтва загалом, мотивації подальшого навчання у закладах фахової передвищої мистецької освіти або на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент сопілка**» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *індивідуальний урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для:

- 1 та 2 років навчання – 70 год. на рік (2 год. на тиждень);
- 3 – 5 років навчання – 105 год. на рік (3 год. на тиждень).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного / кожної учня / учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі *загальну кількість навчальних годин* рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на:

- поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмій учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня / учениці;
- повторення / закріплення вивченого матеріалу;
- репетиції та підготовку до контрольних заходів та/або публічних виступів;
- планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо);
- відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня / учениці тощо).

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей та розвитку учнів.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного** та **підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, переглядів, заліків, у тому числі технічних. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі *річного контрольного заходу*, що включає перевірку результатів навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці 5 року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми** у формі іспиту (*публічний / концертний виступ*).

Програму кожного заходу поточного та підсумкового контролів слід komponувати з різнохарактерних і різностильових творів, включаючи до програми твір українського композитора або обробки українського мелосу.

Визначення рівня досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*Додаток*).

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: удосконалення артикуляційно-штрихової сопілкової техніки (*non legato, legato, staccato, «подвійне» staccato*); розширення робочого діапазону та знання основної та додаткової аплікатури інструмента; знання основних темпів та динамічних відтінків; оволодіння технікою виконання мелізми *форілаг*; включення до репертуару твору великої форми; розвиток навичок читання нот з листа, повторення репертуару з метою розвитку довгострокової пам'яті та накопичення репертуару.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. <i>Удосконалення та опанування виконавських прийомів гри</i>	Мажорні та мінорні гами у тональностях до 2 знаків при ключі. Подовжені звуки, робота над етюдами.	32	Грає мажорні та мінорні гами (гармонічний, мелодичний мінор) до 2 знаків при ключі, <i>arpeggio</i> тризвуків та хроматичну гаму в цих тональностях. Грає подовжені звуки, етюди на різні види техніки.
	Особливі види ритмічного розподілу (<i>дуолі, тріолі, квартолі</i>).		Відтворює різні ритмічні малюнки (<i>дуолі, тріолі, квартолі</i>) на базі гам з 2 знаками при ключі, застосовуючи різні штрихові комбінації та темпові співвідношення – від повільного до помірнього / швидкого, вміє працювати з метрономом.
	Основні штрихи та їх комбінації (<i>non legato, legato, staccato, «подвійне» staccato</i>).		Володіє основними штрихами, вміє виконувати їх в різних комбінаціях (<i>non legato, legato, staccato, «подвійне» staccato</i>).
	Розширення робочого діапазону та знання аплікатури.		Володіє діапазоном інструмента, демонструє знання аплікатури в межах 2-2,5 октав.
	Основні позначення темпів, складні динамічні відтінки. (<i>pianissimo, fortissimo, sforzando</i>).		Знає основні позначення темпів, володіє технікою виконання складних динамічних відтінків (<i>pianissimo, fortissimo, sforzando</i>), вміє їх застосовувати, враховуючи динамічну специфіку інструмента.
Модуль 2. <i>Удосконалення технічної сторони виконання музичних творів</i>	Мелізми (<i>форілаг</i>).	38	Розпізнає графічне зображення <i>форілагу</i> в нотному тексті, вміє розшифрувати та грати види <i>форілагів</i> (короткий та довгий <i>форілаги</i>).
	Тонкощі й деталізація фразування.		Виразно виконує музичні фрази з метою досягнення найбільш яскравого, виразного і правильного розкриття образного змісту твору, вміє слухати та вести мелодичну лінію.
	Твір великої форми: побудова, тональний план.		Виконує музичний твір великої форми: розуміє його форму, передає контрастні співвідношення

		емоційного стану, зокрема пов'язані зі зміною тонального плану.
	Навички самостійного розбору п'єс з репертуару елементарного підрівня початкової мистецької освіти.	Знає та дотримується основних правил розбору нотного тексту (визначення тональності, аплікатури, фразування, розстановки цезур для взяття дихання тощо).
	Налаштування інструмента.	Вміє самостійно підстроювати сопілку (якщо вона має можливість підстройки) як за допомогою тюнера, так і без нього.
Всього годин у навчальному році:		70

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять два твори (один з яких твір великої форми).

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

володіє основними штрихами, вміє виконувати їх в різних комбінаціях;

знає темпові, динамічні та інші позначення під час виконання творів;

визначає загальну структуру твору великої форми;

володіє навичками фразування – осмислено виконує окремі музичні побудови, пов'язуючи їх в єдине ціле, керує виконавським диханням;

володіє навичками читання нот з листа.

Другий рік навчання. Завдання: володіння основними штрихами та їх комбінаціями (*legato, staccato, «подвійне» staccato, non legato*); знання аплікатури інструмента в межах 2,5 октав; використання допоміжної аплікатури; пунктирний ритм; ознайомлення з акцентованими штрихами: *marcato, martele, «марковане» tenuto*; філірування звука; освоєння мелізматики (*трель*); включення до репертуару твору великої форми (*сонатна форма*); розвиток творчого ставлення до процесу виконання та музично-образне мислення; подальший розвиток навичок читання нот з листа; ознайомлення та свідоме використання найбільш уживаних музичних термінів – темпових і динамічних; подальша робота над розвитком музичних здібностей учнів: музичного слуху, ритму, навичок вивчення тексту напам'ять; накопичення концертного репертуару.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати Навчання
Модуль 3. <i>Удосконалення виконавського апарату, пальцевої швидкості та артикуляції</i>	Мажорні та мінорні гами з 2-3 знаками при ключі.	32	Грає мажорні (гармонічний мажор) та мінорні гами з <i>arpeggio</i> тризвуків (коротке, довге), D7 з оберненнями у тональностях з 2-3 знаками при ключі та хроматична гама в цих тональностях.

	Інтервальні вправи в різних комбінаціях у помірному темпі. Робота над етюдами.		Демонструє первинні навички гри вправ з інтервальними інтонаційно-вірними співвідношеннями (терція, кварта, квінта), вивчас октавні переходи в гамах до 4-х знаків і в повному діапазоні інструмента. Грає етюди на різні види техніки.
	Акцентовані штрихи: <i>marcato, martele</i> , «марковане» <i>staccato</i> , «марковане» <i>tenuto</i> .		Розуміє та застосовує у творах акцентовані штрихи: <i>marcato, martele</i> , «марковане» <i>staccato</i> , «марковане» <i>tenuto</i> , знає їх зміни залежно від музичних задач.
	Пунктирний ритм.		Відтворює пунктирний ритм в етюдах та п'єсах.
	Основна та допоміжна аплікатура.		Користується основною та допоміжною аплікатурами в межах 2,5 октав.
	П'єси різноманітні за характером та складом тексту.		Артикулює, використовує динамічні відтінки, змінює тембр інструмента залежно від характеру п'єси.
	Найбільш уживані музичні терміни – темпові та динамічні.		Знає музичні терміни та намагається їх свідомо використовувати.
	Методи самоконтролю під час виконання домашніх завдань.		Володіє навичками організації, контролю та систематизації самостійної роботи. Використовує такі засоби контролю як метроном, тюнер.
Модуль 4. Опрацювання штрихів, мелізмів. Сонатна форма. Розвиток музичної пам'яті	Розвиток творчого ставлення до процесу виконання та музично-образне мислення.	38	Демонструє навички спільного музикування з концертмейстером, відчуває та чує загальний виконавський баланс (ансамбль) за підтримки пильного слухового аналізу та інтонування.
	Ознайомлення з сонатною формою: розуміння будови, назви частин, їх роль у формоутворенні; тональне співвідношення і тональний розвиток.		Виконує музичний твір сонатної форми (або частину), розуміє будову твору, передає цілісність звучання, розкриває емоційно-смісловий зміст, закладений композитором.
	Філірування звуку.		Вміє здійснювати філірування звуку в творах кантиленного характеру. Демонструє вміння плавно змінювати силу звуку від тихого до гучного, а також від голосного до тихого.
	Агогіка, агогічний акцент у контексті		Демонструє агогіку та агогічний акцент як незначне відхилення

	фразування та образно-стилістичних особливостей твору.		від основного темпу з метою розкриття образного змісту твору, яке визначається логікою розвитку музичної думки.
	Освоєння мелізматики: <i>трель</i> .		Розпізнає графічне зображення <i>трелі</i> в нотному тексті, грає та розшифровує її.
	Розвиток музичної пам'яті.		Набуває навичок вивчення тексту напам'ять через структурування та деталізації музичного твору. Грає п'єси, вивчені раніше, розширює свій концертний репертуар.
Всього годин у навчальному році:			70

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять два твори (один з яких твір великої форми).

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

володіє звуковеденням, інтонаційною та ритмічною точністю;

демонструє коректне виконання мелізму (*трель*) у музичних творах;

відтворює нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання;

виконує твори різного характеру, жанру, форми з усвідомленням взаємодії технічної та художньої складових, розкриваючи художній зміст твору за допомогою засобів музичної виразності.

Третій рік навчання. Завдання: удосконалення комплексу виконавських навичок: стійка інтонація, володіння виконавським диханням, техніка роботи язика, виправдана динаміка звучання, ритмічна стійкість; знання сопілкової аплікатури в межах 2,5 октав; освоєння мелізматики (*мордент*); розвиток пальцевої техніки; удосконалення прийомів «подвійного» та «потрійного» *staccato*; опанування принципів *vibrato*; включення до репертуару твору великої форми (*сюїта*); робота над усвідомленою художньою інтерпретацією музичного образу, стилю виконуваних творів; подальший розвиток навичок читання нот з листа; розвиток навичок самостійної роботи.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати Навчання
Модуль 5. Накопичення та удосконалення виконавських навичок. Розвиток рухливості пальців рук	Мажорні та мінорні гами з 3-4 знаками при ключі.	48	Грає мажорні та мінорні гами з 3-4 знаками при ключі з <i>arpeggio</i> тризвуків (коротке, довге), D7 та зм.VII7 з оберненнями та хроматичну гаму в цих тональностях у комбінованих штрихах.

	Зміцнення і розвиток амбушюра, м'язів діафрагми, черевного преса в поєднанні із загальною свободою виконавського апарату.		Грає гами з використанням всього обсягу супутніх специфічних вправ з метою зміцнення і розвитку всього м'язового апарату, контролюючи інтонаційні природні і, закладені в конструкції сопілки, похибки, використовуючи в разі потреби додаткову аплікатуру. Виконує заданий комплекс вправ для релаксації.
	Розвиток пальцевої техніки.		Демонструє якість, чіткість втілення різних видів технік та їх зміну в етюдах та творах рухливого характеру.
	Вивчення мелізму <i>мордент</i> та його різновидів.		Розпізнає графічне зображення <i>морденту</i> в нотному тексті, вміє розшифрувати та виконувати види <i>мордентів</i> (простий, перекреслений, подвійний верхній, подвійний нижній).
	Техніка роботи язика, атака звуку.		Демонструє навички рухливості, точності і позиційної різноманітності функцій язика (атаку тверду, м'яку, комбіновану, фрикативну).
	Складні непарні ритмічні групи – «квінтоль», «септоль» та більш складні ритмічні фігури.		Відтворює пасажі з групами «квінтоль», «септоль» та більш складні ритмічні фігури з дотриманням визначеного темпу, вміє працювати з метрономом.
	Удосконалення прийомів «подвійного» і «потрійного» <i>staccato</i> .		Володіє різновидами атаки звуку під час виконання прийомів «подвійного» і «потрійного» <i>staccato</i> . Вміє виконувати їх у різних комбінаціях (на прикладах вправ та етюдів).
Модуль 6. Формування слухових уявлень. Навички роботи з нотним текстом. Танці зі старовинних сюїт, програмна сюїта	Художня інтерпретація музичного образу. Володіння системою дихання. Гра довгих нот, кантілени з підпорядкуванням	57	Демонструє навички роботи над творами з розумінням стилю, епохи, музичного образу. Використовує поглиблений аналіз засобів музичної виразності. Володіє сценічною культурою та естетикою виконання. Проявляє індивідуальність під час гри. Вміє працювати на базі правильно поставленого опертого дихання. Володіє швидким вдихом і м'яким довгим економним

	музичному фразуванню виконавського дихання.		видихом достатнього напору повітря. Може грати на затримці дихання в разі потреби. Відчуває ритмічну пульсацію під час гри і правильно її розподіляє залежно від тривалості нот.
	Техніка виконання <i>vibrato</i> .		Опановує навички ритмічної вібрації. Виконує <i>vibrato</i> з різною швидкістю, а також з прискоренням та уповільненням коливань.
	Темпо-ритмічні, штрихові жанрові особливості танців у старовинних сюїтах, виконання мелізматики.		Виконує танці старовинних сюїт, дотримуючись стильових особливостей ритмічних малюнків, мелізматики (<i>трель, мордент</i>), штрихового оформлення.
	Детальне ознайомлення з програмними сюїтами, загальне охоплення багаточастинного циклу.		Виконує програмну сюїту (повністю або декілька частин) як цілісну велику форму.
	Розбір тексту на синтаксичні одиниці.		Демонструє вміння швидкого розбору тексту на синтаксичні одиниці (повторність побудов, ритмічні зупинки та паузи, контрастні побудови).
	Робота над творами кантиленного характеру.		Показує поєднання штриха <i>legato</i> , відтворення динамічних відтінків <i>crescendo, diminuendo</i> , рельєфність фразування, різноманіття використання прийомів <i>vibrato</i> у творах кантиленного характеру.
	Змінний метроритм.		Демонструє навички гри в змінному метроритмі.
	Розвиток навичок релаксації для рівноваги між напругою та розслабленням під час гри і достатнього тону ігрових м'язів.		Виконує заданий комплекс вправ для релаксації. Контролює свободу виконавського апарату під час гри на інструменті та в перервах між грою.
Всього годин у навчальному році:		105	

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять твір великої форми та 1 – 2 різнохарактерні п'єси.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

володіє технікою виконання *vibrato*;

демонструє творчу і художню витривалість (здатність виконувати без перерви кілька творів);

відтворює програмні твори та виконує поставлені технічні завдання.

Четвертий рік навчання. Завдання: виховання інтонаційної культури, слухових та ритмо-темпових уявлень; удосконалення пальцевої техніки; володіння основними штрихами та їх комбінаціями (*legato, staccato, «подвійне» staccato, non legato*), розвиток стійкого, рівного ведення звуку в усіх регістрах; освоєння мелізматика (*gruppetto*); освоєння додаткової та допоміжної аплікатур; штрихові прийом (*frullato*); робота над музично-образною стороною творів з поглибленим засвоєнням агогіки; детальне ознайомлення з формою *варіацій*; формування навичок виконавського саморегулювання.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати Навчання
Модуль 7. Варіації. Агогіка в музичних творах	Мажорні та мінорні гами з 4-5 знаками при ключі. Робота над етюдами.	48	Грає мажорні та мінорні гами з 4-5 знаками при ключі з <i>arpeggio</i> тризвуків (коротке, довге), D7 з оберненнями та хроматичну гаму в цих тональностях різними штрихами, з октавними переходами в цих тональностях. Грає етюди на різні види штрихів, опрацьовує різноманітні метроритмічні послідовності, аплікатурні комбінації, динамічні градації, регістри тощо.
	Особливі види ритмічного розподілу: <i>тріолі – октолі</i> та більш складні ритмічні фігури.		Виконує ритмічні малюнки в гамах з 4-5 знаками при ключі різними штрихами.
	Основні штрихи та їх комбінації (<i>legato, staccato, «подвійне» staccato, «номпійне» staccato, non legato</i>).		Виконує різні штрихи та їх комбінації (<i>legato, staccato, «подвійне» staccato, «номпійне» staccato, non legato</i>) в етюдах та творах рухливого характеру.
	Удосконалення пальцевої техніки.		Самостійно (з можливою корекцією викладача) обирає аплікатурну постановку, яка включає в себе – вибір раціональної аплікатури, її різноманітні варіанти залежно від складності нотного тексту, вимог звуковисотного інтонування, необхідного характеру звучання інструмента.
	Закріплення виконавських навичок, удосконалення віртуозних можливостей.		Демонструє вміння використовувати більшу частину можливостей інструмента (технічні, віртуозні, тембральні, динамічні). Досягає рівного звучання усіх регістрів сопілки.
	Інтонаційна культура, слухові та темпоритмічні уявлення.		Аналізує власну роботу над інтонацією і темпоритмом у виконуваних творах,

			включаючи велику форму. Демонструє навички самокритики та самооцінки. За допомогою викладача знаходить способи вирішення виконавських технічних складнощів та художніх завдань.
	Детальне ознайомлення з формою <i>варіацій</i> .		Виконує <i>варіації</i> як цілісну велику форму. Демонструє темпову єдність та ритмічну цілісність виконання.
	Агогічні відхилення <i>rubato, rallentando, accelerando, ad libitum, ritenuto</i> в контексті фразування та стилістичних особливостей твору.		Розуміє значення термінів <i>rubato, rallentando, accelerando, ad libitum, ritenuto</i> . Демонструє агогіку у фразуванні як незначне відхилення від основного темпу для досягнення більшої музичної виразності у звучанні твору.
	Освоєння мелізматики: групето.		Розпізнає графічне зображення мелізмів у нотному тексті, вміє розшифровувати та виконати групето.
	Додаткова та допоміжна аплікатура сопілки.		Розуміє додаткову та допоміжну аплікатуру, застосовуючи її під час гри.
Модуль 8. Специфічні виконавські прийоми	Різні види техніки в етюдах рухливого характеру.	57	Втілює різні види техніки та їх зміну в етюдах рухливого характеру.
	Тембральні особливості інструмента та їх використання.		Володіє навичками використання тембрових можливостей інструмента у творах кантиленного характеру та п'єсах невеликої складності, розуміє їх взаємозв'язок з динамікою.
	Приєм музичної виразності <i>frullato</i> .		Використовує прийом <i>frullato</i> . Знає його умовне позначення в нотному тексті.
	Розвиток технічних навичок виконання віртуозних творів, перехід від одного виду техніки до іншого під час виконання одного твору.		Виконує твори рухливого характеру, здійснює перехід з одного на інший вид техніки.
	Виразність виконання, формування навичок виконавського саморегулювання.		Використовує всі вивчені прийоми виразності; володіє сценічною і виконавською культурою, фізичною та психологічною витримкою; може проаналізувати власний публічний виступ.
Всього годин у навчальному році:			105

Завдання підсумкового контролю: грає напам'ять твір великої форми та 1–2 різнохарактерні п'єси, одна з яких – віртуозного характеру.

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

демонструє рухливість та вільність ігрового апарату;

контролює якість звуку, інтонацію;

застосовує набуті теоретичні знання під час виконання *frullato*;

використовує тембральні особливості інструмента;

співвідносить засоби музичної виразності з характером звучання;

відтворює нотний текст програмного твору та виконує поставлені технічні завдання;

володіє динамічним та агогічним нюансуванням;

виконує твір варіаційної форми, розуміє логіку й цілісність варіаційної композиції;

володіє навичками виконання творів різної стилістичної спрямованості.

П'ятий рік навчання. Завдання: удосконалення виконавського апарату, пальцевої швидкості та техніки артикуляції; виховання сценічної витримки, артистичності, вольових якостей, необхідних для виконання сольних програм; закріплення вмінь, необхідних для якісної гри; удосконалення віртуозних, динамічних та тембральних засобів, володіння різними видами сопілкової техніки; ознайомлення зі специфічними засобами музичної виразності; ускладнення репертуару за технічними та художніми вимогами; включення до репертуару твору циклічної форми (*концерт*); удосконалення навичок читання нот з листа; продовження формування музично-естетичного смаку на основі різноманітного за стилем і характером репертуару.

Цей рік є заключним етапом середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти, тому головна увага приділяється підготовці програми підсумкового іспиту, відтворенню та втіленню в музичних творах художніх образів, технічній досконалості.

Навчальні модулі	Зміст Навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 9. Закріплення, удосконалення та розширення складових виконання. Циклічна форма – концерт	Мажорні та мінорні гами з 6-7 знаками при ключі.	48	Грає мажорні та мінорні гами в усіх тональностях з <i>arpeggio</i> тризвуків, домінантового септакорду та їх обернення різними штрихами з використанням всього обсягу інтервальних та ритмізованих вправ у швидкому темпі.
	Удосконалення навичок читання нот з листа, імпровізація.		Читає ноти з листа, орієнтується в новому нотному тексті, вміє робити розбір твору, що виконується. Імпровізує на інструменті з усвідомленням тонального плану. Підбирає на слух неважкі мелодії.

	Удосконалення способів виконання мелізматики.		Використовує різні види мелізматики з додатковою аплікатурою.
	Детальне ознайомлення з твором циклічної форми – <i>концертом</i> .		Виконує <i>концерт</i> (або його частину), розуміє будову твору, розкриває емоційно-смысловий зміст, закладений композитором. Демонструє метроритмічну цілісність, штрихову культуру твору великої форми. Має уявлення про каденцію як виявлення виконавської майстерності соліста.
	Наповнення та втілення образної складової.		Відчуває характер музики, усвідомлену зміну емоційного стану залежно від образних асоціацій та уявлення звучання.
	Художньо-виконавські можливості сопілки.		Демонструє знання репертуару для сопілки, професійної термінології. Виявляє зацікавленість до самостійного музичного виконавства, навичок репетиційно-концертної роботи як соліста. Знає можливості свого інструмента.
	Опрацювання навичок сценічної витримки та артистизму.		Демонструє сценічну витримку та артистизм під час репетицій, застосовує опановані засоби музичної виразності для відтворення художнього образу музичного твору.
	Удосконалення технічно-виконавських навичок, віртуозних, динамічних та тембральних засобів гри на сопілці.		Володіє методикою розучування музичних творів обраної програми, різними видами техніки виконавства, навичками використання художньо-виправданих технічних прийомів, динаміки, тембральних особливостей звуку.
Модуль 10 Підготовка до випускного іспиту	Кульмінація твору.		Розуміє драматургічне розгортання тематичного матеріалу від початку до кульмінації та втілює його під час виконання творів.
	Залежність гучності виконання від різних виконавських завдань. Акустичні умови.		Розуміє відмінність у динаміці та техніці звукоутворення, ведення звуку між виконанням творів соло і творів для сопілки в супроводі концертмейстера, демонструє це під час виконання. Має навички гри в різних акустичних умовах.

	Сценічна культура, витримка, коректність виконання.		Керує процесом під час гри; демонструє повною мірою художньо виправдані технічні прийоми і музично-виконавські засоби виразності, коректне дихання (безшумний вдих – видих), відчуття безперервності руху, наявність завершальної остаточної фази звуку, переконливе фразування, різноманітність нюансів, індивідуальне художньо-образне та музичне мислення.
	Розвиток асоціативного мислення і образної уяви під час роботи над художнім образом музичного твору.		Розкриває образну складову твору, демонструє ступінь занурення в процес виконання та передачі змісту.
Всього годин у навчальному році:		105	

Завдання підсумкового контролю: твір великої форми та 1–2 різнохарактерні п'єси (рекомендовано – наявність у програмі оригінального та віртуозного творів).

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень / учениця:

демонструє виконавську майстерність;

інтонує, застосовує опановані засоби музичної виразності як елементи музичної мови, що необхідні для відтворення характеру та художнього образу музичного твору;

володіє різноманітними прийомами і засобами звуковидобування, контролює якість звуку;

володіє навичками ведення кантилени, виконання твору великої форми;

відтворює нотний текст програмних творів та виконує поставлені технічні завдання;

демонструє впевненість, внутрішню і зовнішню свободу поведінки на сцені, концентрацію уваги для втілення музичного образу, концепції викладеного матеріалу.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методична література

1. Апатский В. Н. Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства : учебн. пособие. Киев : НМАУ им. П. И. Чайковского, 2006. 432 с.

2. Барановский П. П. Звуковысотный анализ свободного мелодического строя. Киев : Изд-во Акад. Наук Укр. ССР, 1956. 83 с.

3. Богданов В. О. Історія духового музичного мистецтва України : від

найдавніших часів до початку ХХ ст. / Богданов В. О. Харків : Основа, 2000. 344 с.

4. Дубинец Е. А. Знаки звуків. О современной музыкальной нотации. Київ : ГАМАЮН, 1999. 310 с.

5. Качмарчик В. П. Орнаментика И. Кванца. *Музыковедение: Приложение к журналу «Музыка и время»*. 2006. № 1. С. 17–22.

6. Князев В. Сценічне хвилювання у концертній діяльності виконавця. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Вип. III. Івано-Франківськ : Плай, 2001. С. 41–48.

7. Носов В., Горбаль Я. Деякі сучасні виконавські засоби при грі на духових інструментах. Львів : ВВПДУ «ЛП», 1997. 16 с.

8. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.

9. Система детского музыкального воспитания Карла Орфа / под ред. Л. А. Баренбойма. Ленинград : Музыка, 1970. 160 с.

Нотна література

1. Дверій Р. Сопілка. Частина 1. Львів : ЦТДЮГ, 2008. 72 с.

2. Дверій Р. Сопілка. Частина 2. Львів : ЦТДЮГ, 2008. 67 с.

3. Дверій Р. Сопілка. Частина 3. Львів : ЦТДЮГ, 2008. 64 с.

4. Дебюсси К. Три пьесы. Москва : Музыка, 2008. 12 с.

5. Закопець М. Цайтц В., Українська музика для гобоя і фортепіано. Снятин : Прут Принт, 2004.

6. Мазур Я. Сопілка (вправи). Львів : Українське музично-педагогічне видавництво СОПЛКАР, 1998. 63 с.

7. Мазур Я. Сопілка (етюди). Львів : Українське музично-педагогічне видавництво СОПЛКАР, 2005. 47 с.

8. Музыка для сопилки / уряд. Р. Дверій. Київ : Музична Україна, 1980. 47 с.

9. Музыка для сопилки / уряд. Р. Дверій. Вип. 2. Київ : Музична Україна, 1985. 31 с.

10. Музыка для сопилки / уряд. Р. Дверій. Вип. 3. Київ : Музична Україна, 1989. 31 с.

11. Корчинський М. 11 методичних етюдів для сопилки. Львів : Сполом, 2008. 79 с.

12. Курінний О. Етюди для сопилки на різні види техніки. Рукопис, 2015.

13. Павленко Ю. Твори в перекладі для сопилки. Вип. I. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю. А., 2019. 36 с.

14. Павленко Ю. Твори в перекладі для сопилки. Вип. II. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю. А., 2021. 28 с.

15. Павленко Ю. Твори в перекладі для сопилки. Вип. III. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю. А., 2022. 28 с.

16. Яремко Б. Бойківська сопілкова музика. Львів, 1998. 128 с.

17. Яремко Б. Уторопські сопілкові імпровізації. Рівне : Ліста, 1997. 103 с.

18. Chaminade C. Concertino op.107, Edited by Louis Moyses Schirmer New-York-London, 1967. 12 p.

19. Genin P. A. Carnival of Venice /Editor Trevor Wye. Chester Music, London Ltd, 1978. 33 p.

20. Popp W. Rigoletto Fantasia after the Opera «Rigoletto» by G. Verdi. op 335. StadtbucherelenDusseldorf Musikbibliothek, 2020. 22 p.

21. Vanhal J. Sonata № 2. Concertino Praga, 1973. 15 p.

22. Vivaldi A. Concerto c-moll. Editio Musica, Budapest, 1963. 32 p.

Нотні Інтернет-ресурси

1. Ноти українських композиторів : веб-сайт. URL: <http://ukrnotes.in.ua/index.php> (дата звернення: 13.03.2020).

2. Сайт каталогів нотних архівів : веб-сайт. URL: <http://www.free-scores.com> (дата звернення: 23.11.2020).

3. Нотний архів : веб-сайт. URL: <http://www.sheetmusicarchive.net> (дата звернення: 04.02.2020).

4. Нотний архів : веб-сайт. URL: <http://www.mutopiaproject.org> (дата звернення: 18.09.2021).

5. Musicnotes : веб-сайт. URL: <https://musicnotes.info> (дата звернення: 27.09.2021).

6. Нотний архів : веб-сайт. URL: <https://www.flutetunes.com> (дата звернення: 27.03.2019).

7. Нотний архів : веб-сайт. URL: <http://www.larrykrantz.com> (дата звернення: 04.10.2021).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Рівень відтворення музичного тексту не відповідає програмним вимогам. Учень / учениця виконує окремі фрагменти музичних творів, демонструє низький рівень володіння технічними навичками. Робить численні помилки, відсутня емоційність виконання.
Середній	4 – 6	Виконання учнем / ученицею навчальних завдань та програми має велику кількість недоліків: він/вона невпевнений/а, часто зупиняється, робить помилки; динамічна та емоційна виразність майже відсутня. Якість звукоутворення та технічна база знаходяться на недостатньому рівні. Учень / учениця не завжди вміє відтворити художній зміст музичних творів. Відсутня свобода ігрового апарату.
Достатній	7 – 9	Учень / учениця демонструє необхідні навички та вміння, але мають місце певні технічні недоліки, порушення метроритмічної пульсації, часткова відсутність інтонування та невпевненість втілення образно-емоційної складової музичних творів.
Високий	10 – 12	Учень / учениця впевнено та якісно виконує програмні твори, які відповідають вимогам поточного етапу навчання, вільно володіє освоєними способами звукоутворення та прийомами гри. Втілює художній образ музичного твору з усвідомленим та узгодженим застосуванням визначених засобів музичної виразності. Демонструє високий технічний рівень, музичне мислення, сценічну культуру.